

श्री महासचिवज्यू

संघीय संसद सचिवालय

प्रतिनिधि सभा नियमावली २०७९ को नियम ७१ बमोजिम देहायको अत्यन्त जरूरी सार्वजनिक महत्वको विषयमाथि छलफल गर्न सुचना दिएका छौं ।

'डेङ्गी रोकथाम तथा नियन्त्रणको लागि'

जरूरी सार्वजनिक महत्वको प्रस्ताव

नेपालमा पछिल्लो समय लामखुट्टेको टोकाइबाट सन् डेङ्गी नामक संक्रामक रोगको बढ्दो प्रकोपले स्वास्थ्य तथा जनस्वास्थ्यको क्षेत्रमा गम्भीर चुनौती सिर्जना गरेको छ। सन् २०२४ मा पनि अहिलेसम्मका ६ महिना सम्म ७३ जिल्लामा फैलिइ सकेको को छ, जसमा एक हजार चार सय बत्तिस जनामा संक्रमण देखिएको छ। इपिडिमियोलोजी तथा रोग नियन्त्रण महाशाखा (ईडीसीडी) को एक दशकको तथ्यांकलाई हेर्दा डेङ्गी सबैभन्दा बढी असार, साउन, भदौ र असोजसम्म रहने हुनाले अबका तीन महिना डेङ्गीको प्रभावका आधारमा झन कठिन रहने देखिन्छ। मनसुन सिजन सुरु भएसँगै, डेङ्गी संक्रमणको जोखिम र विभिन्न जिल्लाहरूमा डेङ्गी संक्रमितको संख्या दिनप्रतिदिन बढ्दै गइरहेको छ।

डेङ्गी सङ्क्रमणले पार्ने प्रभावहरू धेरै छन्। डेङ्गीको सङ्क्रमणले उच्च ज्वरो, अत्यधिक दुखाई, र कमजोरी उत्पन्न गर्छ। यसले कामकाजी व्यक्तिहरूको उत्पादनशीलता घटाउँछ र अर्थतन्त्रमा नकारात्मक असर पुर्याउँछ। गम्भीर अवस्थामा, डेङ्गीले रगतको क्षति, आन्तरिक रक्तस्राव, अङ्ग फेलियर र मृत्यु निम्त्याउन सक्छ। गम्भीर अवस्थामा यो रोगले डेङ्गी हेमोरेजिक फिभर र डेङ्गी शोक सिनड्रोम को रूपमा परिणत हुन सक्छ, जसले रगतको क्षति, अङ्ग फेलियर, र मृत्युसम्मको खतरामा पुऱ्याउन सक्छ। त्यस कारण डेङ्गीबाट संक्रमित लाई शिघ्र स्वास्थ्य उपचार तथा परामर्श उपलब्ध गराउने विषयमा चनाखो हुनुपर्छ।

नेपालमा डेङ्गीको प्रकोप विगत केही वर्षदेखि निरन्तर रूपमा बढिरहेको छ। इपिडिमियोलोजी तथा रोग नियन्त्रण महाशाखाको तथ्याङ्क अनुसार, सन् २०१९ यता डेङ्गी संक्रमण बाह्र महिना देखिएको छ। सन् २०२२ मा ५४ हजार सात सय ८४ जनामा संक्रमण र ८८ जनाको मृत्यु भएको थियो। सन् २०२३ मा ५२ हजार भन्दा बढीमा संक्रमण देखिएको र २० जनाको मृत्यु भएको थियो। विश्व स्वास्थ्य सङ्गठन (WHO) का अनुसार, डेङ्गी हाल विश्वभरिका १०० भन्दा बढी देशहरूमा फैलिएको छ र लगभग ३.९ अर्ब मानिस यस रोगको जोखिममा छन्। विश्वभर स्वास्थ्यको चुनौती बढाइरहेको नेपाल जस्तो स्वास्थ्य प्रणाली तुलनात्मक रूपमा कमजोर रहेको देशमा डेङ्गीले झन ठुलो चुनौती सिर्जना गर्दछ।

डेङ्गीको प्रकोप मुख्यतः मौसमको परिवर्तन, ग्लोबल वार्मिङ, र जलवायु परिवर्तनका कारण बढिरहेको छ। लामखुट्टे बाँच्न र प्रजनन गर्न अनुकूल वातावरणको सिर्जना हुँदै गर्दा, अनुवांशिक उत्परिवर्तनहरू पनि हुँदै गएका छन् जसले लामखुट्टेको जीवित रहने क्षमता वृद्धि गरेको छ। लामखुट्टेजस्ता कीटहरू फैलिनका लागि तापक्रम निकै महत्वपूर्ण मानिन्छ। तापमानमा आइरहने फेरबदलले उनीहरूलाई बाँच्न

सक्ने वा फैलिन सक्ने अवस्था सिर्जना गर्छ। मनसुनको अवधि लम्बिनु वा ढिला हुनु, तापमानमा आइरहेको निरन्तर वृद्धि लामखुट्टेका लागि अनुकूल भइरहेको छ र मौसमी रूपमा देखिने डेंगी घातक बन्दै गएको छ। त्यस कारण डेंगीको बढ्दो प्रकोपलाई जलवायु परिवर्तनको असरको कोणबाट पनि हेरिनु आवश्यक छ। खास गरी जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित तापक्रम वृद्धिका कारण नेपालमा डेंगी र लामखुट्टेबाट सर्ने अन्य रोगहरू अझ व्यापक र गम्भीर हुने प्रक्षेपण हरू गरिएका छन्।

नेपाल सरकारले जलवायु परिवर्तनसँग जुध्न बनाएको 'राष्ट्रिय अनुकूलन योजना २०२१-२०५०' मा सन् २०३० सम्ममा जलवायु संवेदनशील रोगहरूको तयारी र प्रतिक्रियालाई सुदृढ गर्न ५० करोड अमेरिकी डलर खर्च गर्ने परिकल्पना गरिएको छ। यद्यपि, यस सम्बन्धमा पर्याप्त कामहरू हुन जरुरी छ। नेपालको संविधानले 'राज्यबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा खोज्ने अधिकार' र 'आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाबाट कोही पनि वञ्चित हुनु हुँदैन' भन्ने प्रत्याभूति गरेको छ। नागरिकलाई स्वस्थ बनाउन राज्यले स्वास्थ्य तथा जनस्वास्थ्यको क्षेत्रमा आवश्यक लगानी अभिवृद्धि गर्दै जाने नीति अख्तियार गरिएको छ। स्वास्थ्य अधिकारको सम्मान, संरक्षण र परिपूर्ति गर्न सरकारको अन्तर्राष्ट्रिय कानुनी दायित्व छ।

नेपालमा, डेंगीको प्रकोपलाई रोकथाम गर्न राज्य, स्थानीय निकाय, र समुदायका सदस्यहरूले संयुक्त प्रयास गर्नु आवश्यक छ। राज्यले प्रभावकारी नीति निर्माण, जनचेतना अभियान, र स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको सुदृढीकरणमा ध्यान दिनुपर्छ। अहिले सम्म यत्रो प्रभाव पारिसकेको र थप गम्भीर समस्या निम्ताउने वा भयावह को स्थिति सिर्जना गर्ने सक्ने डेंगी को विषयमा सरकारको तर्फबाट हुनुपर्ने के-कस्ता काम हरू भएका छन्? तयारीहरू के-के छन्? यी प्रयास पर्याप्त छन् कि छैनन्? थप सरकारले के गर्ने योजना बनाएको छ? सरकारले यी सबै कुराको आवश्यक जानकारी सदनलाई दिन जरुरी छ। र आवश्यकता अनुसार सम्मानित सदनले सरकारलाई निर्देशन दिनुपर्छ।

डेंगी संक्रमणको तीव्र प्रकोपले नेपालमा जनस्वास्थ्य, अर्थतन्त्र, र समाजमा गम्भीर समस्या उत्पन्न गरिरहेको छ। यस समस्याको समाधानका लागि संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय सरकारहरूले प्रकोप नियन्त्रण र उपचार गर्न प्रणालीहरूलाई सुदृढ र समन्वय गरेर प्रभावकारी कदम चाल्नु अत्यावश्यक छ। स्वास्थ्य लामखुट्टे नियन्त्रण कार्यक्रमको सुदृढीकरण, सचेतना अभिवृद्धि, स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको सुदृढीकरण, अनुसन्धान र विकासमा लगानी, तथा प्रभावकारी नीति निर्माण मार्फत मात्र यो प्रकोपको रोकथाम नियन्त्रण तथा समस्याको समाधान गर्न सकिन्छ।

अतः हामी प्रतिनिधि सभा समक्ष डेंगी रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि जरुरी सार्वजनिक महत्वको प्रस्ताव पेश गर्दछौं।

छलफल गर्नपर्नुको कारण

डेंगीको तीव्र प्रकोपले देशभरि जनस्वास्थ्य सङ्कट उत्पन्न गरिरहेको छ। गम्भीर अवस्थाका बिरामीहरू अस्पतालमा भर्ना हुने संख्या बढिरहेको छ, जसले स्वास्थ्य सेवा प्रणालीमाथि अतिरिक्त दबाव पारिरहेको छ। मनसुन पूर्ण रूपमै सुरु नहुँदै यो अवस्थामा पुगेको डेंगीको संक्रमण मनसुन बढे सँगै असोज सम्म डेंगी संक्रमणको संख्या र प्रभाव बढ्ने निश्चित छ। त्यस कारण आगामी ३ महिना प्रकोपका असरका आधारमा झनै कठिन र सरकारको कामका आधारमा झनै महत्वपूर्ण छन्। डेंगी

संक्रमणको कारणले समाजमा डर र त्रासको माहौल उत्पन्न भएको छ। यसको नियन्त्रण र रोकथाममा प्रभावकारी कदम नचालिएमा, जनस्वास्थ्य संकटले सामाजिक तथा आर्थिक रूपमा ठूलो समस्या निम्त्याउन सक्छ। डेंगीको प्रभावकारी रोकथाम तथा नियन्त्रणको लागि नागरिक सचेत, स्थानीय सरकार तयार, प्रदेश सरकारको समन्वय तथा सहयोग र संघको सरकारले नेतृत्व लिनुपर्ने आवश्यकता छ। यसको सन्दर्भमा के-कस्ता कामहरू भएका छन्? आवश्यकता अनुसार के-के काम हुनुपर्ने हो? यस सन्दर्भमा सम्मानित सदनले जानकारी राख्नुपर्दछ।

डेंगी पछिल्लो समयमा गम्भीर स्वास्थ्य चुनौतीका रूपमा आएको र यसको प्रभाव झन बढ्ने हुनाले त्यसको रोकथाम र नियन्त्रणका सन्दर्भमा हाम्रो स्वास्थ्य पूर्वाधार अपर्याप्त र स्वास्थ्य प्रणाली कमजोर छ। त्यस कारण निकट भविष्यमा सिर्जना हुने गम्भीर असर र दीर्घकालीन रूपमा असर न्यूनीकरण र रोकथाम तथा न्यूनीकरणको लागि सङ्घर्षरत जनस्वास्थ्य तथा स्वास्थ्य प्रणालीमा सुधार आवश्यक छ। यस विषयमा समयमै उपर्युक्त काम नगरेको सन्दर्भमा यो प्रकोपले महामारीको रूप लिने र भविष्यमा झन भयावह रूप लिन सक्दछ। त्यसकारण यसमा आवश्यक कामहरू हुन जरुरी छ। डेंगी प्रकोपको रोकथाम तथा नियन्त्रण र संक्रमितको स्वास्थ्योपचारको आवश्यक व्यवस्थापनका लागि तत्कालीन र दीर्घकालीन योजना बनाउन सम्मानित सदनले सरकारलाई निर्देशन दिन अपरिहार्य भएकोले सरकारको गर्नुपर्ने देहायका केही विषयहरू सहित यो सार्वजनिक महत्वको प्रस्ताव पेश गरेका छौं।

तत्काल गर्नुपर्ने काम

१. सचेतना अभिवृद्धि: डेंगी सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनुपर्छ। जनतालाई डेंगीका लक्षण, यसबाट बच्ने उपाय, र संक्रमण भएमा के गर्नुपर्छ भन्ने जानकारी दिने अभियानहरू सञ्चालन गर्नु पर्छ। यसका लागि सञ्चार माध्यम, सामाजिक सञ्जाल, र विद्यालयहरूमा विशेष कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्छ।

२. लामखुट्टे नियन्त्रण कार्यक्रमको सुदृढीकरण: लामखुट्टेको जनसङ्ख्या नियन्त्रणका लागि नियमित फाँगिड, पानी जम्ने स्थानहरूको सफाइ, र लामखुट्टे नियन्त्रणका अन्य कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु आवश्यक छ। यसका लागि स्थानीय तह, जनप्रतिनिधि, र समुदायका सदस्यहरूको सहभागिता सुनिश्चित गर्नुपर्छ। सिंगापुर मोडेल अपनाउन सकिन्छ, जसमा सार्वजनिक स्वास्थ्य कार्यकर्ताहरूले स्थिर पानीका स्रोत खोज्न, सफा गर्न, र जरिवाना गर्ने काम प्रभावकारी रूपमा गरिरहेका छन्।

३. स्वास्थ्य सेवा प्रणाली र पूर्वाधारको सुदृढीकरण: डेंगी संक्रमितहरूको उपचारका लागि स्वास्थ्य सेवा प्रणालीलाई सुदृढ बनाउनुपर्छ। आवश्यक स्वास्थ्य पूर्वाधारहरू व्यवस्थापन तथा निर्माण गरी अस्पतालहरूमा आवश्यक औषधि, उपकरण, र स्वास्थ्यकर्मी तथा जनशक्तिहरूको व्यवस्थापन गर्नुपर्छ। साथै, संक्रमितहरूको उपचारको लागि विशेष स्वास्थ्य केन्द्रहरूको स्थापना गर्नु आवश्यक छ।

४. अनुसन्धान र विकास: डेंगी नियन्त्रणका लागि अनुसन्धान र विकासमा लगानी गर्नुपर्छ। डेंगी संक्रमणको रोकथाम, नियन्त्रण, र उपचारका नयाँ उपायहरूको खोजी गर्न आवश्यक छ। यसका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय अनुसन्धान संस्थानहरूसँग सहकार्य गर्नु आवश्यक छ। सिंगापुरले वोल्बाचिया

ब्याक्टेरियाबाट सङ्क्रमित लामखुट्टे छोड्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरेर राम्रो परिणाम हासिल गरेको छ, जुन अपनाउन सकिन्छ।

५. नीति निर्माण: डेंगी नियन्त्रणका लागि प्रभावकारी नीतिहरू निर्माण गर्नुपर्छ। यसका लागि स्वास्थ्य विशेषज्ञ, जनप्रतिनिधि, र सरोकारवाला निकायहरूसँग छलफल गरी डेंगी नियन्त्रण सम्बन्धी दीर्घकालीन नीतिहरू निर्माण गर्नु आवश्यक छ।

यस गरिमामय संसदमा यस अत्यन्त जरुरी सार्वजनिक महत्वको प्रस्तावमा छलफल गरी सरकारलाई आवश्यक निर्देशन र सुझाव दिन अनुरोध गर्दछौं।

प्रस्तावक

हस्ताक्षर:

नाम थर:

क्र.स.

मिति:

समर्थक

हस्ताक्षर:

नाम थर:

क्र.स.

मिति:

समर्थक

हस्ताक्षर:

नाम थर:

क्र.स.

मिति:

समर्थक

हस्ताक्षर:

नाम थर:

क्र.स.

मिति: